

ՄԱՅԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՄԱՅԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1922 ՏԱՐԻՈՅ

2. Պատմութիւն, Դեղարուեստ, Աշխարհագրութիւն:

(Տես ՀԱ. 1922, էջ 598:)

Մինասեան Մ.՝ Ծագումն ու նկարագիր հայ ազգին: Համաձայն կենսաբանական, մարդարանական, ցեղաբանական, հոգեբանական, հնախօսական ու պատմական նորագոյն յայտնութեանց: Առաջին մաս. Յեղային-բնախօսական հիմերն հայկական նկարագրին: Ֆրէզնո 1922, 8, էջ 160: — Մտնիս. Կ. Յ. Փայէլեան, Կոչնակ ԻԲ, 1922, թիւ 43: Յ. Գապատայեան, Ասպարէզ ԺԵ, 1922, թիւ 898: Մ. Խանդամուր, ջանասէր Ը, 1922, թիւ 48: — Բնիկ նախնիք Հայոց: Ֆրէզնո 1922, 8, էջ 64:

Տէր-Մինասեան Խ.՝ Հայոց ազգի ծագումը: Բանբեր Հ. Գ. Ի., Ա-Բ. 1921-1922, էջ 257-261: Կ'ամփոփէ Մարկուարտի ծանօթ գրքին բովանդակութիւնը:

Ջօրեան Յ.՝ Սոցեալ-տնտեսական հարցեր պատմական Հայաստանէն. հայ ժողովուրդի դասակարգային շերտաւորումը իրաւական տեսակէտէ. Կղերականութիւն: Արեգ Ա, 1922, 631-640: 1. Կղերը իրեն ուրոյն դասակարգ. — անձը, Բ. ինչքը. Գ. պաշտօնը: 2. Կղերական դասի հատկութիւնը. — Կղերական կարգաւորութիւնը եկամուտ. Բ. կանոնաւոր տուրքեր. Գ. Արտաքաղ կարգի տուրքեր: 3. Սոցիալական կեանքի մէջ ունեցած դերը: 4. Փոխարարներութիւն միւս դասակարգերուն հետ:

— Սոցիալ-տնտեսական հարցեր պատմական Հայաստանէն. հայ ժողովուրդի դասակարգային շերտաւորումը իրաւական տեսակէտէ. Անադատներու դասը: Արեգ Ա, 1922, 699-704: — «Եախապատմական շրջանի սկիզբը, համայնափարական տնտեսութեամբ, գեղջուկը արտադրած է իր ընտանիքի կարիքներուն համար: Մասնաւոր սեփականութեան ստեղծումով առաջացած է սոցիալական անհասարակութիւն, որ հետզհետէ շեշտուելով, իր կերպարանաւորումը ստացած է Արշակունեաց շրջանի հետ եւ շուրջ 14 դար, ... արտադրող դասը թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին տէրերուն հարկատու ըլլալով՝ տառապած է դարեր շարունակ: Արշակունեաց շրջանէն մինչեւ Ռուսիոյ շրջանը, հողի եւ աշխատանքի փոխ-յարարներութիւնը հետզհետէ ի վնաս արտադրող ընթացած է եւ Կիլիկեան Հայաստանի մէջ տիրած է մեծ հողատիրութիւնը իր կատարելութեամբ: Անադատներու այս դասը — շինականներու, պարիկոսներու եւ գերիներու աստիճանաւոր խմբաւորումներով — վերջ ի վերջոյ կապուած է եղած տիրոջ շէնքին եւ «ընտելեալ» ազատ

ծնած մարդը, ոչ մէկ դեր կրցած է ունենալ երկրի հասարակական կեանքի մէջ»: Այսու կ'աւարտի Ջօրեանի յօդուածաշարքը:

Մէլիքսեթ-Բեկ' Լ.՝ Արտաւազդ եւ Մհերի հետքերը Վրաստանում: Բանբեր Հ. Գ. Ի., Ա-Բ. 1921-1922, էջ 93-104: — «Արտաւազդ», վրական հողի վրայ եղած է «Արտաւազդ» այլեւայլ տարբերակներով: Իսկ Արտ.ի զրոյցը հայ վեպի քննիչները կը գտնեն վրական Ամիրանի զրոյցին մէջ (էջ 94-98): Բաղմաթիւ քննիչներ հայ Մհերի նմանօրինակը կը համարին վրական Ամիրանը, որուն զրոյցը սակայն շատ աւելի կը մերձենայ Արտաւազդի զրոյցին: Ուստի մինչ Արտաւազդէ թէ անուանական եւ թէ՛ առարկայական հետքեր կը գտնենք Վրաստանի մէջ, Մհերէն՝ առ ալժամ գրեթէ միայն անուանական հետքեր ծանօթ են. Մհեր = Միհր, Ամիրան = Ա-Միր-ան = Ա-Միհր-ան (էջ 98-104):

Տէր-Մինասեան Խ.՝ Կնիք հաւատոյ եւ Հայոց եկեղեցու դաւան. դերքը Ջ. եւ Ի. դարերում: Բանբեր Հ. Գ. Ի., Ա-Բ. 1921-1922, էջ 262-279: — 262-265 բովանդակութիւն կարապետ եպիս «Կնիք հաւատոյ» հրատարակութեան (Էջմ. 1914, (XXVIII + 436). ապա քննադատութիւն: — էջ 262-268 Պարոնի ժողովրդագրութիւնը է 613ին, եւ ոչ 610-616ին ըստ կարապետ եպիս, եւ Սեբեոսի այս առթիւ պատմածները չունին արժանահաւատութիւն. Բ. էջ 270-271. կար. եպ. չէ յաջողած ապացուցանել, թէ Հայերու մասնակցութիւնը դաւանաբանական վեճերու, Բաղկեդոնի մերժումը, Տիմ. Կուղի հակաճառութեան թարգմանութիւնը եղած են Յով. Մանգալունեայ օրով՝ Խ. դարու ութնական թուականներուն: Գ. էջ 271-279 կար. եպ. ի դուր կը պնդէ թէ Հայերը Ջ-Ի դարուն, նաեւ Յովհ. Մայրապոստանի կամ Կնիք հաւատոյի հեղինակը, միաբնակ ու Յունիստան չէին:

Ազուլեցի' Հայք եւ դրացի ազգեր. Պատմական ակնարկ մը: Ազգ-Պահակ, Ա, 1922, թիւ 358, 359, 36, 363: Շարունակելի:

Բ. Խ.՝ Հայք եւ Իսլամը: Կոչնակ, ԻԲ, 1922, թիւ 49, էջ 1582-1584: — Ա. Հայոց յարաբերութեանց խնդիրը Իսլամ: Արաբներու եւ Իսլամ թիւրքերու հետ: — Արաբներէ շատ աւելի մարդասիրութիւն տեսած է Հայաստան քան թիւրքերէ: — Բ. Ղուրանին վճռները եւ արդի թիւրքեր: Ասոնց բնաջնջելու կեղեքելու քաղաքականութիւնը բացարձակօրէն հակառակ է Ղուրանին:

Թումանեան Կ.՝ Յովհաննէս Պատմիչ կաթողիկոս (897-931): Կոչնակ, ԻԲ, 1922, թիւ 44, 47, 48: Ա. կաթողիկոսութենէն առաջ: Բ. կաթողիկոսութեան ժամանակ եւ Հայաստանի ողբալի վիճակը: Գ. Յունաց հետ յարաբերութիւն եւ կաթողիկոսին վերջին գործերը:

Բասմաջեան Կ. Յ.՝ Պատմութիւն Այլազգեաց թագաւորաց պատերազմի: Կոչնակ ԻԲ, 1922, էջ 1135-1136, 1166-1167: — Պատմական կտոր մին է ԺԻ. դարէն եւ համառօտիկ կը նկարագրէ 1521-1629 Արեւելքի մէջ տեղի ունեցած արիւնշալի գեղեքերը: Հանուած է Օքսֆորտի Բողոքական

- ծագումն անորոշ (177—179): Արդեն Ժ. Գ. դա-
րուն երկու ճյուղի բաժնուած է այն: Առաջինի
ամենանշանաւոր ներկայացուցիչն է Աղիգրէկ Ա. —
1301 ին շինած է Էզգարդի եկեղեցին, գործ Շահիկ
Ճարտարագետի (էջ 183—190 մանրամասն ստորա-
գրութիւն): Երկրորդ ճյուղին կը պատկանի Բլնիի
Մանուէլ եպ. (էջ 191—194): — Աղիգրէկ Բ.,
Թոռ Ա. Բ., եւ որդի Աւագ Բ. Բ., որուն ժամանակ
շնանաւոր է Սիմէոն Այրիվանէցի (194—195): —
Որդի եւ յաջորդ՝ Աւագ Գ. Բ., եւ ապա՝ Մանուէլ
Գ. 1452 ին. (էջ 195—198): Ժ. Զ. դարուն ցիւր-
ցան տեղեկութիւններ միայն կան: Աղիգրէկեցի վեր-
ջին շառաւիղներու յիշատակութիւն կ'ըլլայ 1667 ին
Բլնեցի Խոսայի Զահրէկայի մէկ յիշատակարա-
նին մէջ: Էջ 200—205 կը հրատարակէ կարեւոր
յիշատակարանները:
- Գարեգին եպիսկոպոս՝ Հայ Ճարտարագետութե-
թիւնը Ստրէկովսկու նոր աշխատութեամբ: Բան-
բեր Հ. Գ. Ի., Ա—Բ, 1921—1922, էջ 282—294:
Ստրէկովսկիի գրական ուղին պարզելէ ետք (282—
285) կու տայ «Հայկական Ճարտարագետութեան»,
Ա. հատորին բովանդակութիւնը, էջ 285—294:
- Թ. օր մանեան Թ.՝ Նախաքրիստոնէական հայ
Ճարտարագետութիւն: Բանբեր Հ. Գ. Ի., Ա—Բ,
1921—1922, էջ 207—225: Նախապատմա-
կան ժամանակի մէջ շինարարական աշխատու-
թիւնն ու գործիքները (207—211): Բնիկ տեք
եւ դիրք հին ամրոցներու (212—214): Հաճի խա-
լիլի (214—216). Աղբուման (216—217), Ղափըի
(217—219), Հոռոմ (219—221), Ղըրդ Գագերման
(221—223) եւ ուրիշ քանի մը ամրոցներու (223—225)
ստորագրութիւնը կ'ընէ աշխատել վ ճշդել ժա-
մանակագրութիւնը:
- MacIer Fr.: Une forme arménienne du thème
des „amants malheureux“. Rev. Et. Arm. II,
1, 1922, 91—116. A. Մամիկ եւ Ջինի սիրալէպը,
գոր հրատարած է Նժդեհեան, Ազգ. Հանդ. XI,
1904, 197—240, կը ծանօթացնէ քաղութագրա-
րէն ան ուն Գ.՝ Ռուսահայերի Հասարակական Չար-
գացու մը (1870—1900): Հատ. Բ. Էջմիածին, 1922,
8°. էջ 248: Ա. հատուր լոյս տեսած էր արդէն:
Բ. ր կը պարունակէ. 1. Զարաբերութիւններ, հոգի
շուրջը (7—46): 2. Առեւտրա-արդիւնաբերական
ղարգացում. Սոցիալական հարցը (116): 3. Կույ-
րուրական ոգորու մն (—171): 4. Հայութեան հա-
ւաքու մը Քաղաքականօրէն ունիւթ է՝ հայ (—239).
5. Հաւաքական հայութիւնը (—236):
- Հայ-Ռուս Օրիննոսցեան: Բանբեր Հ. Գ. Ի.,
Ա—Բ, 1921—1922, էջ 254—257: — Մոխու.
Աշոտ Զովհաննիսեանի սա գործին. «Հայ-Ռուս
օրիննոսցիայի ծագման խնդիրը», պատմական քննա-
դատական ուսումնասիրութիւն, Էջմ. 1921, էջ
VI + 68 + I.
- Բարձր դասը Հայաստանում եւ Ալեքսանդրանում:
Բանբեր Հ. Գ. Ի., Ա—Բ, 1921—1922, էջ 1—14:
Հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը բաժնուած
(խան, մէկը Էդգ. ազգայր) իրաւական պատմութեան՝
Պատրկական եւ Ռուսական գերիշխանութեան տակ:
Բայձր դասը սեփականատէր չէր պարսկական շրջա-
նին, թէեւ վեհապետի կամքով եւ անյիշատակ

աւանդութեամբ կը վայելէր լայն արտօնութիւններ:
1846 ին Ռուսաստան զայն սեփականատէր եւ ճար-
տատէր դարձուց: Բայց առտի առանձնաշնորհում
ներով ուսու աղնուակ նութեան համագաւաթու
երկարատեւ փորձեր եղան, սակայն առանց զրական
արդիւնքի, մինչեւ որ 1917 ի Անդրկովկասի Կոմի-
սարիատը դասեր վերացած հոգեկեց:

Հին եւ նոր նշանուոր դեմքեր: Զովհ. Զակոբեան
(+ 1908), Վաստակ, Ա, 1922, թիւ 11: Սենեքերիմ
Մանուկեան (ծն. 1824), թիւ 12: Գրիգոր Խան
Համանաճեան, թիւ 13: Սկրտիչ Պէշիկիմ աշխան,
թիւ 15:

Սէթեանց Մ. Զ.՝ Երեւելի Հայկազունքի Հընդ-
կաստան. Խոջայ Պետրոս Ռական: Երմէնիա. ԼԸ,
1922, թիւ 1, 2, 3: Աղայ Խաչիկ Առաքել, թիւ 5,
6, 7: Մատեհ Բարաջան, թիւ 10, 11, 12, 13:
Հայ Հայրենատէր մը. Զովհ. Իվան. (1726—1809):
Ազգ-Պահակ, Ա, 1922, թիւ 280: Ըմիսփում
«Զովհ. Իվանի կեանքն ու աշխատանքները», անգլի-
երէն գրքին (Լոնդոն 1922): Հայրենիքի ազատու-
թեան համար տարիներ աշխատող, Օրիի հոգեւով
Հայ մէկ եղած է:

Չօպանեան Ա.՝ Հայաստան. Ազգ-Պահակ Ա, 1922,
թիւ 316, 318, 320, 322, 324, 326: Պատմական
ակնարկ քաղաքական վերջին անցու դարձերուն վրայ:
Պալաքեան Գրիգորի Ծ. Վ.՝ Հայ Գողգոթան,
Արհամատեհ պատմութիւն 1914—1920: Էջ 430.
70 նկարներով եւ մէկ քարտեւով. Վիեննա, Մի-
տպ. 1922:

Կանայեան Ս.՝ Մաղխազան: Բանբեր Հ. Գ. Ի.,
Ա—Բ, 1921—1922, էջ 141—143: — Մատե-
նադրական տեղեկներով կը ճշդուի, որ լեռնա-
դաշտու կամ աւանս կը գտնուի Պարսկահայքի
Հերայժման խոյ գաւառի մէջ. Բուդ. Խոր.՝ Մաղ-
խազան = Հապ. Բագր. Մահազան = Մաղխա-
զան = այժման՝ Մահազան = Магханъ.

Փիւրալեան Հար.՝ Հայաստանի գիւղատնտեսական
արտադրականութիւնն ու Էկոնոմիկական (Տըն-
տեսական ակնարկ): Նոր Աշխարհ, 1922, Nr. 2,
84—100:

Պետրով Շաքարի Արտագրութիւնը Հայաստանում:
Նոր Աշխարհ, թիւ 1, 1922, էջ 59—68:

Ի. Սէթ. Փաշայեան՝ Հայաստանի ջրային հարս-
տութիւնները եւ նրանց օգտագործումը: Նոր Աշ-
խարհ, Nr. 1, 1922, էջ 69—78:

† Լեւոն Լիւիցեան՝ Հայաստանը ֆիզիքական տե-
սակետով Բանբեր Հ. Գ. Ի., Ա—Բ, 1921—1922
էջ 234—243:

L'Arménie et la question arménienne avant, pendant
et depuis la guerre. Avec sept annexes et deux
cartes hors textes. Publication de la Délégation
de la République Arménienne. 8°, p. 137, H.
Turabian, Éditeur, 227, Bd. Raspail, Paris 1922.

Վազգէն Հիւրակունի՝ Հայաստան տնտեսական
տեսակետով. Ճալատամարտ, ԺԲ. 1922. Ն. Շ.
թիւ 1184, 1137, 1149: — Քաղութ. «L'Arménie
au point de vue économique» գրութիւնը
Մոխու. Տէրակոբեան, Ճալատամարտ, ԺԲ. 1922,
թիւ 1140: — Ընդարձակ քաղաքական կ'ընէ Նաեւ
Խ. Գաբրիէլեան, Հայաստան տնտեսական տեսակե-

տող ընտանի կազմութիւնը եւ հանքերը վերջին
 Լուր. Թ. 1922 թիւ 2612. Արեւմտեան եւ Երկրագործ-
 ծութիւնը՝ Թիւ 2614. Զրաշխիս Եւ ժող. Թիւ 2616.
 — Հայաստանի անտեսական գարգացումը. Թիւ 2624:
 — Տերոյեան ԲԶՄ 1922, էջ 303—310 Գրան-
 սերէն ընտանի յառաջաբանը կը թարգմանէ ամբողջ-
 ջապէս: Լ. Կարիկեան կը ծանօթացնէ նոյն գրքը-
 կին նիւթերը. «Հայաստան անտեսական տեսակե-
 րու» Ապագայ. Պարիս, Գ. 1923, թիւ 8:

Հ. Ս. ԿՈՅՆԵԱՆ

ԼԵՆԻՆՍԵՐ ՅՈՒՅՆԱԿ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ՈՐՈՇՔ ԿԸ ԳՏՆՈՒԻՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
 ՄԱՏԵՆԱԳԱՐԱՆԻ ՄԷՋ Ի ՎԵՆԵՆԱ

1794—1921

(Հարգանքներով)

- ՄԻՏՔ. Օրաթերթ, Տփլիս 1908, Թ. 1, 2: [592]
 — Հարաթաթերթ, Գաւազ 1912—1914 (Ա.—
 Գ. տարի): [593]
 Պ-ի-ն 1912, Թ. 20, 26, 32: 1914, Թ. 7
 (27), 23 (43), 25 (45) — : [593]
 ՄՇԱԿ. Հարաթաթերթ-օրաթերթ, Տփլիս 1872
 — 1914 (Ա.—ԽԳ. տարի): [594]
 Պ-ի-ն 1914, Թ. 153—231, 234—245, 248—
 257, 265 — : [594]
 — Հարաթաթերթ, Երեւան 1921: [595]
 2-նիւս:
 ՄՈՒՆ ԵՒ ՄՈՒՋԻԿ. Կ. Պոլիս 1870: [596]
 2-նիւս: [597]
 ՄՕՏԱ. Կ. Պոլիս 1918, Թ. 1—3: [598]
 ՄՈՒՆԱԿ. Տփլիս 1907, Թ. 1: [599]
 — Հարաթաթերթ, Տրապիզոն 1910, Թ. 2—4:
 Պ-ի-ն Թ. 1: [600]
 — Զմիւռնիա 1919, Թ. 1—2, իբրեւ շարունա-
 կութիւն Տրապիզոնի «Մոծակին» [600]
 ՄՈՒՋԻԿ ԵՒ ՄՈՒՆ. Կ. Պոլիս 1870: [601]
 2-նիւս: [602]
 ՄՈՒՆԵՏԻԿ. Հարաթաթերթ, Զմիւռնիա 1909,
 Թ. 1—6: [602]
 ՄՈՒՍԱՅՔ ՄԱՍԵԱՅ. Հարաթաթերթ, Կ. Պո-
 լիս 1857—1858, Ա. տարի, Թ. 1—18: [603]
 Բ. տարի, Թ. 1—5: [604]
 — Չոյն ընկերութեան Կ. Պոլիս 1863—1866
 (Ա.—Գ. տարի): [604]
 Պ-ի-ն 1863/64, Թ. 13, 16—17, 19, 21,
 22, 26, 28—29, 31, 33—52: — 1865,
 Թ. 1, 4—12: — 1865 (նոյն), Թ. 12: —
 1866, Թ. 1—3, 5—:

- ՄՈՒՐՃ. Ամառաթերթ, Տփլիս 1889—1907 (Ա.—
 Թ. տարի): [605]
 — Օրաթերթ, Կ. Պոլիս 1912, Թ. 1—87: [606]
 ՄՏԻՆԿ. Կիսամանայ, Աղէքսանդրիա 1908, Թ.
 1—5: [607]
 — (Խմբագրի) Հ. Գարահիսար 1910, Թ. 1: [608]
 ՅԱՅՏԱՐԱՐ ԳԻՐ ԼՐՈՅ. Հարաթաթերթ, Կ. Պո-
 լիս, շարունակութիւն է Լըյոյ գիրքի: 1841,
 Թ. 26—32, 38 եւ 48 միայն: — 1842,
 Թ. 50 միայն: — 1847, Թ. 33—35, 46—
 47 միայն: — 1848, Թ. 69, 81 միայն. ուրիշ
 2-նիւս: [609]
 ՅԱՌԱՋ. Օրաթերթ, Տփլիս 1916, Թ. 1—76:
 [610]
 — Հարաթաթերթ-օրաթերթ, Կարին 1909—
 1914 (Ա.—Զ. տարի): 1914, Թ. 1—8
 «Երկիր» կը կոչուի, ապա 1914, Թ. 1—16
 «Աղբ» կ'անուանուի:
 Պ-ի-ն 1911, Թ. 11: — 1912, Թ. 75—77,
 84—86, 102—105: — 1913, Թ. 5—7,
 12, 20—26, 39, 47—52, 61—63, 67—
 68, 72—73, 78—80, 85, 102, 128—130:
 — 1914, Թ. 31—: — 1914, Թ. 9 («Եր-
 կիր»): — 1914, Թ. 14, 17— («Աղբ»): [611]
 ՅԱԼԻՔԻՍԱՆԱՐՍ. Երկշաբաթաթերթ, Զմիւռնիա
 1862, Թ. 1—12: [612]
 Պ-ի-ն Թ. 13, 14: [612]
 ՅԻՇԱՆԱՐԱՐԱՆ. Վենետիկ 1807: [613]
 2-նիւս: [613]
 — Կ. Պոլիս 1910: [614]
 2-նիւս: [614]
 ՅՈՅՍ. Ամաթերթ, Արմաշ (Նիկովոյի) 1864—
 1877 (Ա.—Ը. տարի): [615]
 Պ-ի-ն 1878 տարին: [615]
 — Հարաթաթերթ, Լատինատառ հայ. Վառնա
 1884, Թ. 6, 9, 12, 17, 19, 31, 35, 37
 միայն. ուրիշ [616]
 2-նիւս: [616]
 — Հարաթաթերթ, Տփլիս 1906, Թ. 1—16:
 [617]
 — Ամաթերթ, Կ. Պոլիս 1913, Թ. 1—4: [618]
 ՅՈՐՁԱՆՔ. Կիսամաթերթ, Վան 1909—1910.
 Ա. տարի, Թ. 1, 3, 20—24: Բ. տարի,
 Թ. 1 (25)—3 (27): Ուրիշ [619]
 2-նիւս: [619]
 ՅՈՒՆԱՐԱՐ. Երկշաբաթաթերթ, Տփլիս 1907/8,
 Ա. տարի, Թ. 1—18: — 1908, Բ. տարի,
 Թ. 1—13: — 1912, Գ. շրջան գիրք 1—4:
 [620]
 — Երկշաբաթաթերթ, Պոտան 1914—1921,
 Թ. 1—26, շարունակութիւն է «Հային» օր-
 րոյ տեսաւ 1909 Յունիսին ու գաղղեցաւ
 1910 Սեպտեմբերին:
 Պ-ի-ն Թ. 7—8, 27, 28, 32, 33, 45, 47—
 49, 52 (Օգոստոս): [621]
 ՅՈՒՆԱՐԱՐ ՀԱՅ ԱՅԳԵՊԱՆՆԵՐՈՒ. Կիսամանայ,
 Գրէզնո 1921: [622]
 2-նիւս: [622]